

Lausunto

25.06.2024

Asia: VN/31917/2023

Lausuntopyyntö rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta

1. Yleinen kanta lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumiseen

Mikä on yleinen kantanne siihen, että lähisuhdeväkivallan sovittelusta luovuttaisiin pääsääntöisesti?

Erittäin kielteinen

Voitte perustella kantanne edelliseen kysymykseen.

Mikäli lakiluonnoksen taustalla on ajatus vähentää naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, niin oikea keino siihen ei ole luopua lähisuhdeväkivallan sovittelusta. Lähisuhdeväkivalta on monimuotoista ja toteutuu muidenkin kuin miehen ja naisen välillä. Lähi-suhteissa tapahtunut väkivalta on usein myös molemmin puolista. Sovittelu on asiakkaille mahdollisuus ja töitä tehdään molempien osapuolten kanssa.

Sovittelutoimistoissa suhtaudutaan vakavasti lähisuhdeväkivallan sovitteluun. Poliisi tai syyttäjä ohjaavat lähisuhdeväkivaltaa sovittelutoimistoille, jossa asianosaiset ovat ensikertalaisia eikä väkivalta ole törkeää tai toistuvaa. Toistuvaa lähisuhdeväkivaltaa ei sovittella. Sovittelussa huolehditaan uhrin edusta ja siitä, että uhri ei suojele väkivallan tekijää. Epäillyn tulee ottaa vastuun teostaan sekä vahvistaa pääosin tapahtumain kulku. Sovittelu on mahdollista keskeyttää missä vaiheessa vain prosessia.

Lähisuhdeväkivallan vastustajat puhuvat uhrin painostuksesta ja manipuloinnista. Valtioneuvoston tilaaman tutkimuksen mukaan (VN TEAS-selvitys) sovitteluprosessi toimii pääsääntöisesti hyvin. Suurin osa haastatteluun tai kyselyyn vastanneista oli erittäin motivoituneita sovitteluun ja saanut siitä hyvin tietoa, eikä kukaan ollut kokenut painostusta sovitteluun osallistumiseen. Lähes kaikki pitivät hyvänä, että heidän tapaustaan soviteltiin, ja suosittelisivat sovittelua. Tämän lisäksi THL ja sovittelutoimistot ovat vuodesta 2022 alkaen keränneet sovittelun osapuolilta asiakaspalautetta kyselylomakkeilla. Palaute on ollut varsin myönteistä, ja lähisuhdeväkivallan sovittelusta on annettu vielä myönteisempää palautetta kuin muiden asioiden sovittelusta. Mihin tutkimustietoon perustuu, että lähisuhdeväkivalta sovittelun uhrit kokevat painostusta?

Sovittelun ammattihenkilöstö, poliisi ja syyttäjät kokevat, että lähisuhdeväkivalta soveltuu tietyin edellytyksin sovitteluun. Mielestäni nämä viranomaiset ovat ne tahot, joita tulisi erityisesti kuulla tässä asiassa. Olen työskennellyt sovittelutoimistossa 18 vuoden ajan ja nähnyt valtavan kehityksen lähisuhdeväkivallan sovittelussa. Qvistin väitöskirja ”Parisuhdeväkivallan sovittelu Suomessa” valmistui 2019 ja hän kartoitti kyselyllä sovittelutoimistojen kokemuksia parisuhdeväkivallasta kahdeksan vuotta aiemmin, vuonna 2008. Tuolloin toiminta oli vielä ”lapsen kengissä” ja siitä ajasta on tultu iso harppaus eteenpäin. Sovittelukäytäntöjä on kehitetty valtakunnallisesti jo vuosia. Lähisuhdeväkivallan sovittelusta on tuotettu hyvän käytännön malli, jota sovittelutoimistot toteuttavat. Lähisuhdeväkivalta sovittelijat ovat kokeneita sovittelijoita. Peruskoulutuksen lisäksi he ovat käyneet THL:n lähisuhdeväkivalta sovittelun erikoistumiskoulutuksen ja sovittelutoimistojen tehtävä on jatkokouluttaa sekä huolehtia sovittelijoiden ammattitaidon ylläpitämisestä.

2. Vaikutukset

Voitte kertoa kantanne esityksen vaikutusten arvioinnista. Onko esityksellä joitain sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei vielä ole kuvattu?

Suomi tunnetaan maailmalla sovittelun mallimaana. Ihmetyttää, että hallitus on valmis romuttamaan ihmisille tärkeän ja toimivan palvelun, jota he saavat sovittelutoimistoista. Lähisuhdeväkivalta sovittelun kieltäminen tulee heikentämään ihmisten itsemääräämisoikeuden toteutumista.

Esityksessä mainitaan, että luopumalla lähisuhdeväkivallan sovittelusta, sovittelutoimistoilla on enemmän resursseja lasten ja nuorten sovitteluihin. Tälläkin hetkellä sovittelutoimistoissa sovitellaan paljon lasten ja nuorten asioita. THL:n tilastoraportin mukaan vuonna 2022 sovitteluun ohjattujen rikosasioiden tekijäksi epäiltyjä oli lähes koko maassa eniten 15–17-vuotiaiden ikäryhmässä, kun määrä suhteutetaan samanikäiseen väestöön. Sovittelutoimistoissa on jatkossakin resursseja sovitella lasten ja nuorten asioita sekä lähisuhdeväkivaltaa.

3. Lakiehdotuksen 3 a § (henkilösuhteet)

Voitte kommentoida henkilösuhteita, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltö koskisi.

Lähisuhdeväkivalta sovittelun osapuolia voivat olla esim. aviopuolisot, avopuolisot, kihlaparit, eronneet tai eroamassa olevat pariskunnat, nykyiset tai entiset seurustelukumppanit, perheenjäsenet, lähisukulaiset ja vastaavien läheisten ihmissuhteiden osapuolet. Keneltä näistä henkilöistä on lakiehdotuksen mukaan tarkoitus viedä oikeus sovitella lähisuhdeväkivaltaa?

Sovittelutoimistojen tehtävä on arvioida kaikissa asioissa, niin myös lähisuhdeväkivalta asioissa rikoksen soveltuvuutta sovitteluun, kun otetaan huomioon rikoksen laatu, tekotapa, epäilyn ja uhrin keskinäinen suhde sekä muut rikokseen liittyvät seikat kokonaisuutena (sovittelulaki 3 §).

4. Lakiehdotuksen 3 a § (rikokset)

Voitte kommentoida rikoksia, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kielto koskisi.

Sovittelu on rikosprosessille rinnakkainen tai sitä täydentävä menettely, jossa ihmisillä on mahdollisuus keskustella heille tärkeistä asioista ja saada palvelunohjausta. Lähisuhdeväkivalta on aina virallisen syytteen alainen rikos. Sovittelusta huolimatta asian ratkaisee syyttäjä. Pelkkien rikosnimikkeiden perusteella lähisuhdeväkivallan sovittelua ei tulisi rajata.

5. Lakiehdotuksen 3 a § (muuta)

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksen 3 a §:stä?

-

6. Muuta

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksesta?

Mikäli lähisuhdeväkivallan sovittelu kielletään, niin asiakkaat voivat jatkossa sovittaa lähisuhdeväkivaltaa keskenään tai asianajajan välityksellä. Ne kenellä on varaa, valitsevat asianajajan, valtaosa sovittelee keskenään. Syyttäjän tulee jatkossakin ottaa huomioon saavutettu sovinto rangaistusta annettaessa. Tässä ”omatoimisessa” sovittelussa sukulaisuussuhteella eikä rikosnimikkeellä ole merkitystä. Eikä kukaan kysele perään, painostettiinkö tai manipuloitiinko uhria. Sovittelutoimistojen tehtävä on selvittää sovittelun edellytykset ja se tehdään huolellisesti. Sovittelutoimistoissa sovittelu tapahtuu ”valvotussa” ympäristössä. Näin ei jatkossa tule olemaan, mikäli lakiehdotus toteutuu.

Usein myös kritisoidaan sitä, että onko lähisuhdeväkivalta loppunut sovittelun myötä. Sovittelutoimistojen ammattitaitoinen ja koulutettu henkilöstö sekä sovittelijat tekevät parhaansa, että näin tulisi tapahtumaan. Lopputilanteessa osapuolet ratkaisevat kuitenkin itse sen lopettavatko väkivallan vai käyttävätkö sitä jatkossa. Voidaan myös pohtia sitä, että onko lähisuhdeväkivalta loppunut oikeudenkäynnin jälkeen?

Toivainen Sanna-Riikka
Lapin sovittelutoimisto, Sanna Toivainen